

Het grondwaterplan: wat moeten wij ermee?

Sinds de invoering van de Wet Gemeentelijke Watertaken hebben de Nederlandse gemeentes een taakuitbreiding gekregen: naast de zorgplicht voor het beheer van afval- en regenwater is er een zorgplicht opgenomen voor het verwerken van overtollig grondwater. Met de uitbreiding van deze 'grondwaterzorgplicht' wil de rijksoverheid nieuwe problemen met grondwaterover- en onderlast voorkomen en patstellingen bij bestaande problemen doorbreken.

De gemeente heeft in het kader van de grondwaterzorgplicht een aantal verantwoordelijkheden:

- De zorg voor een goede ontwatering van openbaar gebied (als eigenaar);
- De zorg voor het verwerken van overtollig grondwater;
- De regie bij de (gezamenlijke) aanpak van stedelijke grondwaterproblematiek;
- Grondwateraspecten betrekken bij ruimtelijk beleid (vergunningverlening).

In het verbreed GRP dienen gemeentes voor 1 januari 2013 te rapporteren hoe zij invulling geven aan deze grondwaterzorgplicht.

Hoe kan die zorgplicht er uitzien?

De zorgplicht is een inspanningsverplichting, geen resultaatsverplichting. Bij het invullen van de zorgplicht staat centraal dat problemen structureel en maatregelen doelmatig zijn. Ook dient te worden aangesloten bij de plichten die andere overheden (provincie, waterschap) en de particulier op dit terrein hebben.

Het is voor gemeentes daarom van belang om te bepalen welke grondwaterproblemen zij als structureel kwalificeren. Hierbij kunnen aspecten aan de orde komen als:

- Het aantal eigenaren die het probleem ervaren;
- De ernst en de duur van het probleem;
- Het al dan niet aantasten van de gebruiksfunctie.

Hierbij speelt op de achtergrond de vraag of er problemen te verwachten waren bij de inrichting van het gebied of bij aankoop van een woning. Het ontwerp van een wijk of woning dient te zijn aangepast aan de (grond)watersituatie. Goede kennis van het lokale grondwatersysteem en het effect van ingrepen op dit systeem is daarbij van groot belang. Koopt men een (bestaande) woning in een buitengebied, waar het waterbeheer gericht is op de agrarische functie, dan kan men niet verwachten dat bij de vaststelling van een nieuw peilbesluit het belang van de woningeigenaar zal prevaleren.

Op basis van de beoordeling dat een grondwaterprobleem structureel is, zal een gemeente bij een probleem in de openbare ruimte moeten overgaan tot het formuleren en uitvoeren van maatregelen. Deze maatregelen dienen doelmatig te zijn. De doelmatigheid van een maatregel kan pas worden vastgesteld als kosten en baten, maar ook effectiviteit en doeltreffendheid van maatregelen, zijn afgewogen.

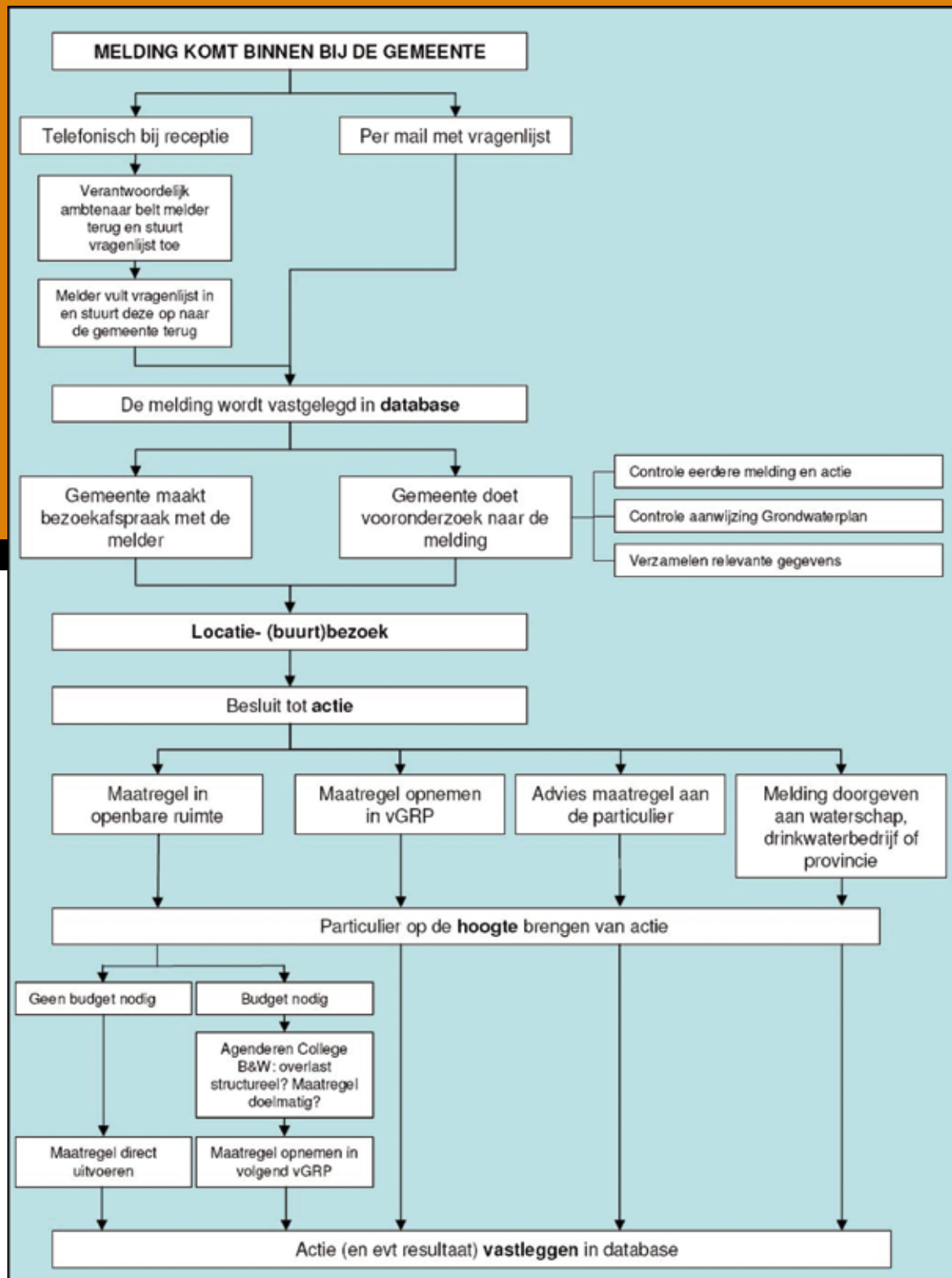
De meest doelmatige maatregel ligt niet altijd binnen de invloedssfeer van de gemeente. De gemeente moet voorkomen dat zij in het verantwoordelijkheidsgebied van andere overheden stapt. Afstemming is daarbij van groot belang. Wel is de gemeente het eerste aanspreekpunt voor de burger bij vragen over of problemen met (grond)water. De gemeente hoeft de problemen van de burger niet altijd zelf op te

lossen, maar dient de burger wel te begeleiden/adviseren bij het vinden van de oorzaak van geconstateerde overlast en bij het aanreiken van oplossingen.

Moet de gemeente het dan allemaal zelf doen?

De gemeente is niet de enige partij die een taak heeft in het beheer van het grondwater. Particulieren, waterschappen en de provincie hebben ook een wettelijke taak in het grondwaterbeheer. De zorgplicht voor de perceeleigenaar bestaat eruit dat hij verantwoordelijk is voor de goede staat van zijn eigendom. De particulier zorgt voor bouwkundige of waterhuishoudkundige voorzieningen voor de eigen woning en eigen terrein.

De zorgplicht van het waterschap bestaat eruit door peilbeheer voldoende ontwatering te realiseren en zorg te dragen voor de afvoer van door de gemeente ingezameld grondwater. Ook zullen zij vanaf 2010 alle grondwateronttrekkingen en infiltraties vergunnen, uitgezonderd drinkwateronttrekkingen, grote industriële onttrekkingen en bodemenergiesystemen. Deze vergunningverlening blijft bij de provincies, evenals de grondwateraspecten in relatie tot de Wet Bodembescherming en Kaderrichtlijn Water. Daarnaast kan een waterschap fungeren als bron van kennis over (grond)water, als adviseur optreden richting gemeenten en/of een platformfunctie vervullen voor de inliggende gemeenten.

Abeelding: Meldingschema.

Een voorbeeld uit de praktijk

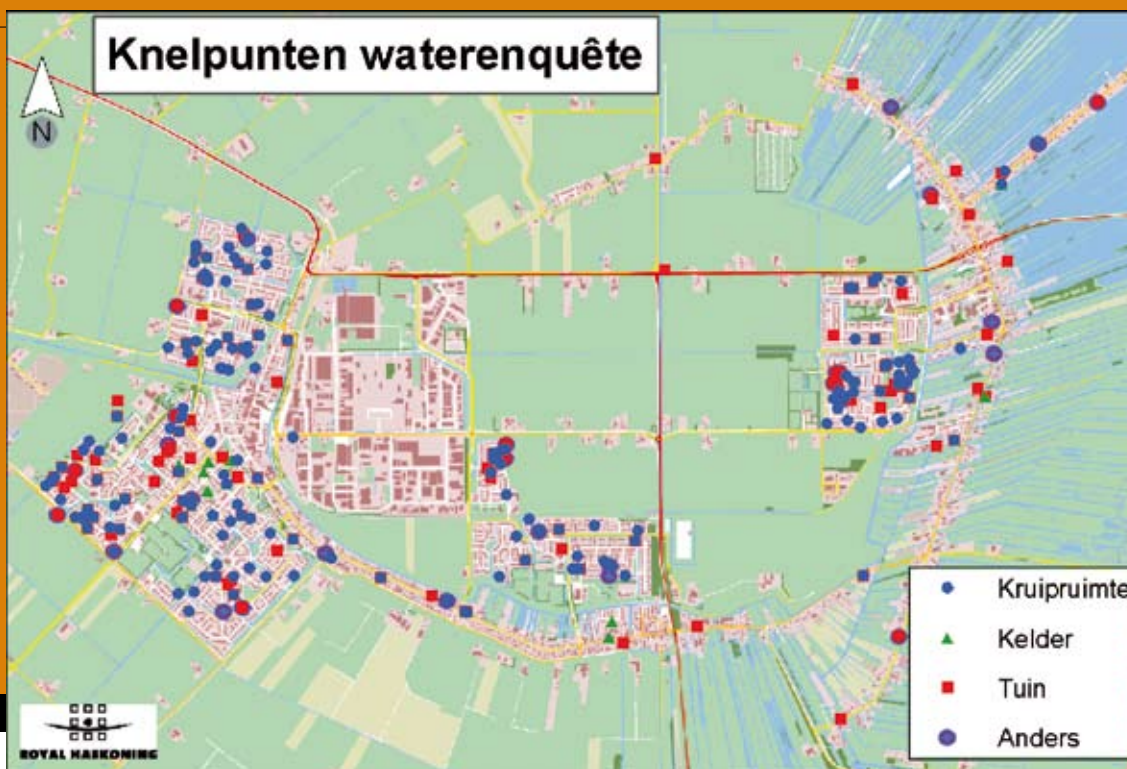
De gemeenten De Ronde Venen, Abcoude, Breukelen en Loenen hebben er begin 2009 gezamenlijk voor gekozen om een concept-Grondwaterplan op te stellen, zodat zij de inspanning onderling konden verdelen. Het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht (vertegenwoordigd door Waternet) heeft bij het opstellen van het plan een actieve, ondersteunende rol gespeeld. Waternet had begin 2009 het concept 'Handreiking Stedelijk Grondwater' gereed dat voor de gemeentes

een duidelijk kader en een bron van kennis vormde. Ook de provincie Utrecht was betrokken bij het opstellen van het concept-Grondwaterplan.

Wat gaan ze nu doen?

De gemeentes hebben eerst hun visie op het grondwater in hun grondgebied gevormd. Zij hebben voorlopige voorwaarden geformuleerd waaronder zij een over- of onderlast probleem als 'structureel' zien:

- Omvang:
 - Tenminste drie gedupeerde eigenaren;
 - Gebruiksfunctie van de woning of perceel wordt belemmerd door te hoge grondwaterstanden, bijvoorbeeld als het leefklimaat in de woning gezondheidsproblemen kan geven;
 - Bij houten paalfunderingen die droog komen te staan en daarmee de gebruiksfunctie in gevaar brengen;
- Ernst en duur;
- Problematiek vindt tenminste in de helft

Afbeelding: Resultaat waterenquête voor grondwater.

van de jaren plaats en duurt per incident langer dan een week;

- Problematiek is/was niet te verwachten op basis van de waterhuishoudkundige en geohydrologische situatie (passend bij de gebruiksfunctie van het gebied).

In de visie wordt bovendien ingegaan op de rol die de gemeentes voor zichzelf zien in het kader van de grondwaterproblematiek. Gezien de vrij geringe problematiek die nu bekend is, hebben zij een beperkt aantal maatregelen geformuleerd. Een eerste voorgenomen maatregel is het oprichten van het waterloket. Hiervoor worden in eerste instantie een telefoonnummer, e-mailadres en onderdeel van hun websites ingericht. Achter deze 'frontoffice' wordt, afhankelijk van de gemeente (op termijn) een 'backoffice' ingericht met één of meerdere bestaande medewerkers.

Een ander belangrijk onderdeel is het leren kennen van het grondwatersysteem en de problemen die op dit moment worden ervaren. In 2009 hebben de gemeentes hiervoor via hun websites een waterenquête onder burgers uitgevoerd (per huis-aan-huis brief zijn alle adressen benaderd). Grondwaterproblemen vormden een onderdeel van deze enquête. Onder de in totaal 2.000 reacties waren er ruim 500 die (ook) reageerden op het onderdeel grondwater. Deze reacties bieden de gemeentes een goede handreiking voor de aanpak van mogelijke grondwaterproblemen in hun gebied. De meldingen worden medio 2010 verder onderzocht, waarbij tegelijkertijd de juiste werking van

het opgezette stroomschema voor afhandeling van meldingen kan worden onderzocht. Dit schema bevat handvatten voor inhoudelijk onderzoek, maar ook voor de communicatie met de betreffende burger. Deze verdiepingsslag levert inzicht op in de werking van het grondwatersysteem op wijkniveau, geeft zicht op oorzaken van grondwateroverlast en belicht maatregelen om dit aan te pakken. Ook wordt dan duidelijk of de problemen te maken hebben met de inrichting van de openbare ruimte en/of particulier terrein.

Ook een grondwatermeetnet is onmisbaar bij het opbouwen van grondwatersysteemkennis. De gemeentes kiezen in eerste instantie voor een bescheiden opzet. Dit basismetnet kan op termijn worden uitgebreid en gewijzigd. Opbouwen van gebiedskennis, het vastleggen van de huidige situatie (nulsituatie) en het in beeld brengen van bekende of veronderstelde grondwaterproblematiek vormen de belangrijkste meetdoelen. Uitvoering van de voorgenomen maatregelen leidt naar verwachting tot een toename van de grondwatersysteemkennis binnen de gemeentes en tot meer bewustwording van het grondwaterbelang bij het inrichten van de openbare ruimte. Dit biedt voldoende aanknopingspunten voor een nadere uitwerking van het concept-Grondwaterplan en een concrete invulling van de grondwaterzorgplicht in het op te stellen nieuwe verbreed GRP.

Afronding

De gemeentes staan de komende jaren voor

nieuwe taken en uitdagingen op het gebied van de grondwaterzorgplicht. Het opstellen van een gezamenlijk Grondwaterplan vormt hierbij een uitstekend middel om te komen tot een gedragen visie en zicht op uit te voeren acties en te nemen maatregelen. Zeker voor kleinere gemeentes biedt onderlinge samenwerking en afstemming met het waterschap daarbij grote voordelen.

Toelichting figuren

Marianne Kruger: Civiel technisch medewerker Gemeente Loenen, namens de opdrachtgevende gemeentes:

"De nieuwe grondwaterzorgplicht is een uitdaging voor velen. De uitdaging kan zijn het zoeken naar een vorm waar burgers gehoor krijgen, het contact leggen met de juiste personen bij waterschap en provincie en gezamenlijk meer grip krijgen op het complexe ondergrondse grondwatersysteem."

"Voor sommige gemeentes is grondwater jaren een onderbelicht onderwerp geweest. Reden hiervoor kan zijn dat er weinig onder-/overlast wordt ervaren, of dat er simpelweg een gebrek aan kennis heerst. Met name voor kleine gemeentes kan door samenwerking te zoeken met bijvoorbeeld omliggende gemeente worden aangehaakt op bestaande kennis en de nieuwe zorgplicht op eenvoudige wijze naar een hoger niveau worden getild."

*) Auteurs zijn werkzaam bij Royal Haskoning.